

Over *De supermarkt van Vieira* van Eric de Brabander

door Peter de Rijk

Speelbal op de woedende golven van het lot

De mens is geneigd te denken dat hij zijn leven kan plannen. Die illusie van 'maakbaarheid' zorgt voor driftig uitstippelen, voor dromen over later en uiteindelijk de grote kater als het allemaal anders loopt... Eric de Brabander toont ons dat met zijn derde roman *De supermarkt van Vieira*. Hij maakt in dit boek dankbaar gebruik van een waar gebeurd verhaal, dat van kaping van het Portugese passagiersschip de Santa Maria in 1961. Maar zijn roman gaat verder dan die kaping. Eric de Brabander bedacht de gevolgen voor hen die meededen aan die kaping, mensen zoals João Vieira. Zijn familie kwam pas vijftig jaar na de beruchte kaping achter zijn verblijfplaats en wat er van hem was geworden...

Eric de Brabander debuteerde met de roman *Het hiernamaals van Doña Lisa* in 2009. De reactie van de pers was zeer enthousiast. De Zuid-Amerikaanse literatuur klonk door in het boek, maar ook de Antilliaanse en vergelijkingen met Márquez, Arion en Zielinski lagen dan ook voor de hand. De Brabanders tweede boek, met wederom een lange titel, *Hot Brazilian Wax en het Requiem van Arthur Booi* (2011) was vooral een schokkend boek. Desalniettemin ontving ook dit boek veel positieve kritieken. *De supermarkt van Vieira* toont de vaart waarmee De Brabander zich ontwikkelt. Hij zet zijn vorige twee boeken in de schaduw van de derde. De reden daarvan is de vorm, die meer van de lezer vraagt. Het levert literatuur op van hoge kwaliteit.

Het verhaal start in 1951, in Angola, in het Afrika van Portugal. We maken kennis met João Vieira die op dat moment nog in dienst van het leger is. Hij wordt een moordenaar tot zijn eigen verbijstering, en die van de lezer die amper twee bladzijden gelezen heeft. *'Zijn geweer ging af zonder dat hij dat echt gewild had.'* De dode is een neger die hem met een steen had bedreigd. Zijn bloed zal het leven van João veranderen. Hij leert dat een mensenleven weinig waard is.

'Er gebeurt helemaal niets mee, soldaat. Niets. Mijn secretaresse Fátima, die je zojuist hebt zien zitten, tikt het uit en stopt het in een grote ordner en die zet ze in de kast. En als we ooit eens verhuizen, dan belanden al die ordners op de vuilnisbelt.'

In de volgende twee hoofdstukken merken we dat de auteur met grote sprongen door de tijd heen schiet. We gaan van Antwerpen in 1953 naar Curaçao in 2011. We zijn bij de tewaterlating van de oceaanstomer Santa Maria, en de eerste dode die daarbij valt, en we leren Franciso, de eigenaar van een supermarkt kennen. Het is een man die overal handel in ziet, zelfs in verrotte mango's, iemand die zijn personeel onderbetaalt, illegaal drank stookt en graag domino speelt onder het genot van een goed glas rum. Als in Arions *Dubbelspel* biedt het gesprek tussen de spelers inzicht in hun denkwereld.

'Er wordt door een minderheid geschreeuwd om onafhankelijkheid en de meerderheid reageert apathisch. Als dit zo doorgaat, is er binnenkort geen democratisch Curaçao meer over, dan wonen we

met z'n allen in Apenland, met King Kong als president. Dan heb je geen rimpeltjes meer maar huizenhoge golven. Overal.'

Francisco heeft geen weet van wat zich in het verleden heeft afgespeeld, weet slechts dat zijn vader van de ene op de andere dag verdween. Tot hij vanuit Brazilië door zijn broer wordt gebeld. Een broer van wie hij, tot op dat moment, nooit op de hoogte was. Het is een van de vele verrassende momenten in deze roman. Verrassingen die onder andere voortkomen uit de steeds weer wisselende locaties en momenten in de tijd. Zo leren we veel over de invloed van Salazar op Angola. Hij rooft de kolonie leeg en misbruikt zijn bevolking en ook in Portugal blijkt terreur het middel om de macht te behouden. De Brabander maakt duidelijk hoe de kaping van de Santa Maria een logisch gevolg is van het gedrag van Salazar.

Operatie Dulcinea gaat de actie heten en moet het begin van de omverwerping van de dictaturen van Spanje en Portugal zijn. De eerste haven die het schip aandoet is Willemstad en die simpele reden zorgt ervoor dat een man op Curaçao bij de kaping betrokken raakt. De lezer herinnert zich op dat moment het begin van het boek en weet dat João in contact staat met de Onafhankelijke Nationale Beweging van Humbert Delgado. Hij heeft meer dan één appeltje met de regering Salazar te schillen. Zijn vader is door hen gedegradeerd en 'door de stront gehaald'. Zijn oom was door hen vermoord en zijn vader werd uiteindelijk door de PIDE voor de ogen van zijn moeder doodgeknuppeld. João heeft alle reden om zijn bestaan op het spel te zetten.

En vervolgens wordt João een speelbal op de woedende golven van het lot. Schaamte en schande spelen in het verloop van dit verhaal een grote rol. Ze zorgen ervoor dat iemand voorbij het punt komt dat hij nog terug kan komen.

'Je haalt twee elementaire begrippen door elkaar. Schaamte... en schande. Schaamte dat is iets waar dit hele eiland van overloopt. Alles bedekt. Niks in de openbaarheid.'

Niets wordt hier op de man af gezegd. Zoals het werkelijk is. De mensen hier lopen als kakkerlakken over dit eiland, de harde vleugels als rugdekking gebruikend voor eenieder die hen met schande zou willen overladen.'

De supermarkt van Vieira is een belangrijk boek in het oeuvre van Eric de Brabander. In de roman gaat hij voorbij aan de drempels van plaats of tijd. Deze schrijver passeert ook de schaamte wanneer hij 'la conditon humaine' in beeld wil brengen. Als een passagiersschip stoomt hij door, nietsontziend, tot zijn verhaal helder wordt.

Bron: *Caraïbisch Uitzicht*, zaterdag 30 november 2013